

особливо у юнаків. Також юнаки проявляють більш диференційовані підходи до толерантності, зокрема покладаються на творчість та гнучкість мислення, тоді як дівчата більше зосереджені на емоційній і соціальній взаємодії.

Ці висновки мають значення для подальшого вивчення психологічних особливостей толерантності і розробки програм для розвитку толерантних установок у молоді, враховуючи гендерні відмінності та особливості соціальної адаптації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бубер М. Я і ти. Шлях людини за хасидським вченням. К.: Дух і література, 2012. 272 с.
2. Залановська Л. І. Методологія дослідження компонентів міжетнічної толерантності. *Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова*. Серія. Психологія. 2015. Вип. 2(36). С. 58–68.
3. Коваленко А. Б. Психологія міжособистісного взаєморозуміння. Київ: КНУ імені Т. Шевченка, 2010. 287 с.
4. Мельничук М. М., Павленко В. Г. Психологія толерантності особистості (на матеріалі дослідження студентів) : монографія. Полтава: ФОП Мірон І. А., 2014. 244 с.
5. Мельничук М. М. Теоретичне дослідження змісту і форм розвитку толерантності учнівської молоді засобами кіномистецтва форм. *Теорія і практика сучасної психології*. № 2(20), 2020. С. 72–84.
6. Пірен М. І. Толерантність – дієвий чинник злагоди та консолідації. *Соціальна і гуманітарна політика*. Вісник НАДУ. 2015. № 2. С.51–56.
7. Тягло О. Міграція і толерантність. Що таке сучасна толерантність? Київ: Стилос, 2007. С.143–148.
8. Bem S. L. Gender scheme theory: A cognitive account of sex-typing. *Psychological Review*. 1981. V. 88. P. 354–364.
9. Frankl V. Der unbewußte Gott. Psychotherapie und Religion, München, 1997.
10. Rogers C. On Becoming a Person. A Therapist's View of Psychotherapy. Robinson, 2016.
11. Toffler A. Global Gladiators Challenge the Power of Nations. *New Perspectives Quarterly*. 2000. № 17. P. 26–27.
12. Schwartz S. H. Are there universal aspects in the structure and contents of human values? *Journal of Social Issues*, 1994, 50. P. 19–45.

ВИКОРИСТАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ТЕРОРИЗМУ ЯК ЗАСОБУ ВПЛИВУ НА СВІДОМІСТЬ В УМОВАХ ВІЙНИ

Метельська Н. Й.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
natametelska2@gmail.com*

На сучасному етапі суспільного розвитку тероризм асоціюється зі зброєю масового ураження, яка включає і безпосередній фізичний збиток жертвам, і значний психологічний вплив на соціум. Сьогодні

проблема психологічного тероризму перетворилася на справжній виклик глобальній спільноті. Основними характеристиками сучасного тероризму стали, перш за все, глобалізація масштабів терористичної діяльності та зростання чисельності терористичних рухів, а також особлива жорстокість і фанатизм, організованість і професіоналізм та використання новітніх технологій. Особливої ваги набуває і психологічний тероризм, а саме сукупність методів цілеспрямованого руйнівного впливу на психіку людини з метою реалізації інтересів агресора.

Звідси актуальним завданням психології в умовах війни стає забезпечення інформаційно-психологічної безпеки особистості та суспільства і протидія психологічному тероризму.

Феномен психологічного тероризму аналізується у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема, М. Гуцало, Б. Дженінса, В. Ємельянова, В. Жданова, В. Зеленецького, А. Ігнатенка, Р. Клайна, У. Лакера, В. Ліпкана та інших. Однак досі залишається чимало невирішених проблем у теорії психологічного тероризму, що потребує подальшого дослідження та систематизації.

У зв'язку з цим метою статті є розкриття сутності психологічного тероризму як засобу впливу на свідомість в умовах війни.

Офіційне визначення поняття *тероризму* наведено у Законі України «Про боротьбу з тероризмом»: «Тероризм – суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей» [3]. Однак законодавство України не містить визначення феномену психологічного тероризму.

У вітчизняній психології є декілька підходів до розуміння предмета *психологічного тероризму* як *масової форми несмертоносної зброї*. Так, психологічний тероризм є сферою негативного впливу на особу, суспільство, державу за допомогою усіх видів інформації, а також діяльності тоталітарних релігійних сект з метою інформаційно-психологічного негативного впливу за допомогою використання інформаційно-комунікаційних технологій [1].

Психологічна зброя – засіб і метод професійного впливу на свідомість і емоційно-вольову сферу супротивника задля досягнення політичних (економічних, релігійних) цілей. Саме ця зброя є інструментом ведення психологічної війни – спеціально організованого масштабного психологічного впливу на суспільну свідомість. Психологічна зброя є засобом впливу на психіку людей в

інтересах виконання певного завдання (у т. ч. бойового). На практиці сукупність цих засобів покликана формувати у психіці людини певні властивості для цілеспрямованого управління нею.

Потенційна психологічна зброя умовно поділяється на кілька видів [2]:

- інформаційно-психологічна;
- лінгвістична;
- психотронна;
- психофізична;
- психотропна;
- сомато-психологічна.

Найважливішою особливістю психологічного тероризму є те, що це не смертоносна зброя. Психологічна зброя реалізується в інформаційно-пропагандистських кампаніях, маніпулятивному формуванні індукованих станів і установок, зокрема, на неусвідомлюваному рівні.

Більшість не смертоносних технологій засновані на психофізіологічних механізмах дії і супроводжуються психотравмуючим ефектом. Застосування цих технологій має виражений соціальний посил: порятунок заручників і контроль масових безладів, особистий захист, арешт кримінальних елементів [5].

Не смертоносні технології значною мірою відрізняються від традиційних типів озброєння більшою гуманністю та вибірковістю впливу, зворотністю і тимчасовістю впливу. Роблячи людей небоєздатними, водночас вони завдають мінімальної шкоди, забезпечуючи альтернативу [4; 6; 7].

Отже, за результатами проведеного дослідження можемо говорити про те, що психологічний тероризм є складним багатоплановим явищем, яке має історичні, правові, психологічні, технологічні аспекти. Прояви психологічного тероризму постійно доповнюються новими високотехнологічнішими формами. Запобігання йому полягає у виявленні, нейтралізації, локалізації і мінімізації дії тих чинників, що породжують психологічний тероризм і сприяють йому.

На нашу думку, варто поглибити та розширити наукові дослідження феномену психологічного тероризму з урахуванням сучасних тенденцій розвитку світової спільноти, включаючи у цей процес фахівців різних галузей знань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агаєв Н. А., Карпов М. О., Єфімов В. В., Хміляр О. Ф. Сучасний тероризм – причини і прояви. *Молода нація*. 2005. № 11. С. 34–55.
2. Алещенко В., Хміляр О. Психологічний тероризм як засіб впливу на свідомість соціуму та особистості. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2024. № 58 (Чер 2024). С. 39–45. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2024.58.39-45>.

3. Верховна Рада України. *Про боротьбу з тероризмом* (Закон від 20.03.2003 № 6384V). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text> (дата звернення: 07.10.2024 р.).
4. Гбур З. В. Теоретико-методологічні засади поняття «міжнародного тероризму». *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2021_2_5 (дата звернення: 07.10.2024 р.).
5. Колесник І. М. *Новітні релігійні течії та рухи*. Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2016. 152 с.
6. Hassan S. A., Shah M. J. The anatomy of undue influence used by terrorist cults and traffickers to induce helplessness and trauma, so creating false identities. *Ethics, Medicine and Public Health*. 2019. № 8. P. 97–107. <https://doi.org/10.1016/j.jemep.2019.03.002>
7. Lewer N. (Ed.) *The Future of Non-Lethal Weapons. Technologies, Operations, Ethics and Law*. Franks Cass, 2022. 200 p.

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ЛОКУС КОНТРОЛЮ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Мирошник О. Г., Вишовська О. С.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
elenamirosha@ukr.net, vyshovska@gmail.com*

Емоційний інтелект передбачає розуміння себе та інших у соціальному контексті, що дозволяє виявляти нюанси в емоційних реакціях і використовувати ці знання, для побудови конструктивної міжособистісної взаємодії. Емоційний інтелект є важливим елементом soft та hard skills необхідним для соціалізації, психологічного здоров'я, ефективного лідерства та командної роботи. Численними дослідженнями встановлено (Г. Гарднера, П. Селовея, Дж. Мейєр, Д. Карузо, Д. Гоулмана, Р. Бар-Он, К. Петридса, Е. Фернхема, І. Андреєвої, Е. Носенко, Д. Люсіна, В. Поплужного та ін.), що люди, які мають високий емоційний інтелект, можуть розуміти власні почуття та емоції інших, а також спілкуватися з іншими, налагоджувати кращі стосунки, досягати більшого прогресу в професійній сфері та самодіяльності.

Під час вступу до вишу відбуваються зміни у соціальному середовищі. Ці зміни запускають соціально-психологічну адаптацію яка є процесом і результатом входженням молоді людини до нового організаційного середовища. Новий етап соціалізації сприяє актуалізації інтелектуального та особистісного потенціалу здобувача вищої освіти. Основні закономірності та протиріччя цього процесу обумовлюють необхідність вивчення ролі емоційного розуміння в регуляції соціально-психологічної взаємодії. Важливою особистісною властивістю особистості, що визначає психологічні особливості взаємодії є локус контролю (Дж. Роттер, Е. Фарес, Л. Нельсон, Б. Мак Комб, М. Андерсон, І. Костантіні, С. Франкхем, Т. Циганчук та інші).